

Psykosociale risici i Europa: Udbredelse og forebyggelsesstrategier

Resumé

Indledning

Dette resumé bygger på en fælles rapport om psykosociale risici på arbejdspladsen fra Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur (EU-OSHA) og Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene (Eurofound). Den trækker på det supplerende arbejde i de to agenturer, der afspejler sig i deres forskellige roller. I rapporten, der anerkender de komplekse forhold mellem sundhed og arbejde, fremlægges sammenlignende oplysninger om udbredelsen af psykosociale risici blandt arbejdstagerne, og forbindelserne mellem disse risici og sundhed og trivsel undersøges. Den kommer også ind på, i hvilket omfang virksomhederne træffer foranstaltninger til at håndtere psykosociale risici, og beskriver tiltag, der kan gennemføres i virksomhederne. Der er til rapporten knyttet en oversigt over politikkerne i seks medlemsstater.

Politisk kontekst

Forbedring af arbejdsvilkårene er et af EU's mål. Det fremgår af artikel 151 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, at medlemsstaterne bør bestræbe sig på at fremme beskæftigelsen og forbedre arbejdsvilkårene. Sikring af arbejdstagernes sundhed og trivsel gennem hele deres arbejdsliv er en forudsætning for at opfylde Europa 2020-målet om at øge beskæftigelsen i hele EU. Rammedirektivet fra 1989 om foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet forpligter arbejdsgiverne til at gennemføre forebyggende foranstaltninger til beskyttelse mod arbejdsulykker og erhvervsygdomme. Derfor skal psykosociale risici håndteres i organisationernes sundheds- og sikkerhedsstrategier. Endvidere har de europæiske arbejdsmarkedsparter anerkendt betydningen af psykosociale risici ved at undertegne rammeaftaler om arbejdsrelateret stress (2004) og om mobning og vold på arbejdspladsen (2007). Disse aftaler indebærer en forpligtelse til at udvikle og anvende deres indhold på nationalt plan.

Væsentlige konklusioner

I Europa oplyser 25 % af arbejdstagerne, at de oplever arbejdsrelateret stress i hele eller størstedelen af deres arbejdstid, og en tilsvarende andel oplyser, at arbejdet påvirker deres sundhed negativt. Psykosociale risici bidrager til disse negative virkninger af arbejdet.

De mest almindelige risici vedrører den type af opgaver, som arbejdstagerne udfører — f.eks. om opgaverne er monotone eller komplekse — og arbejdsintensiteten. Høj arbejdsintensitet er forbundet med negative resultater for sundheden og trivslen, navnlig arbejdsrelateret stress.

Der rapporteres ikke så ofte om vold og mobning, men det har en meget negativ indvirkning på trivsel. Andre arbejdsvilkår, såsom en god balance mellem arbejds- og familieliv og social støtte, har en positiv indvirkning.

Hypigheden af nogle psykosociale risici er faldet siden 2005. Færre personer rapporterer om lange arbejdstider og manglende social støtte. Arbejdsusikkerheden er dog steget, og en femtedel af arbejdstagerne har stadig lange eller uregelmæssige arbejdstider. For nylig er der i nogle medlemsstater blevet rapporteret om øget arbejdspress og vold og mobning, hvilket forbindes med ændringer på arbejdspladsen som følge af den økonomiske krise.

Generelt er forskelle i arbejdsvilkårene mellem grupper af arbejdstagere sektorrelaterede. Der er dog kønsforskelle, som ikke nødvendigvis er knyttet til sektorer — f.eks. at mænd har en længere arbejdstid, eller at kvinder har flere problemer i deres karriereudvikling.

Psykosociale risici giver anledning til bekymring for flertallet af virksomhederne, idet næsten 80 % af lederne giver udtryk for bekymring over arbejdsrelateret stress, og næsten én ud af fem finder, at vold og mobning er et stort problem. Hvis man ser på de enkelte risici, vedrører ledernes største bekymringer tidspress og vanskelige kunder, patienter og elever. Til trods for disse bekymringer har færre end en tredjedel af virksomhederne indført procedurer til håndtering af sådanne risici.

Der findes dokumentation, som tyder på, at farer for den psykosociale trivsel ikke håndteres på én gang, men i en proces med flere etaper, som kræver ændringer i arbejdsmiljøet. De tiltag, der besluttet på virksomhedsplan, gennemføres bedst gennem en struktureret proces, og de bedste resultater opnås, hvis den ledsages af aktiv medarbejderinddragelse.

Der er størst sandsynlighed for, at information til virksomhederne til hjælp med håndtering af psykosociale risici vil være effektiv, hvis

den omfatter en strategi, der kan målrettes virksomhedens vilje til forandring og de specifikke risici i virksomheden og sektoren. Der findes ingen enkelt løsning med hensyn til psykosociale risici, men der er blevet gennemført mange effektive tiltag i virksomheder overalt i Europa.

På politisk plan har lovgivning og initiativer fra arbejdsmarkedets parter bidraget til gennemførelsen af tiltag til forebyggelse af psykosociale risici. Social dialog er en drivkraft for forbedring af arbejdsvilkårene. Eksempler i rapporten fremhæver politikker for håndtering af psykosociale risici på medlemsstatsplan, enten gennem lovgivning eller tilsyn, tilvejebringelse af praktiske værktøjer eller inddragelse af arbejdsmarkedets parter. Politikkerne er dog ikke udviklet i samme grad i alle europæiske lande, hvilket kan forklares med forskellige traditioner for social dialog og forskellige statslige strategier, der ofte er knyttet til den betydning, som landene tillægger psykosociale risici.

Politiske anbefalinger

- De beslutningstagere og interessenter, der er ansvarlige for forbedring af arbejdsvilkårene og risikoforebyggelse, skal overveje de særlige psykosociale risici for forskellige grupper af arbejdstagere.
- I tråd med Europa 2020-målet om at øge beskæftigelsesfrekvensen bør opmærksomheden rettes mod at håndtere de risici, som arbejdstagerne er mest udsatte for, såsom specifikke problemer i relation til opgavetype eller høj arbejdsintensitet, og de risici, der har stærk indflydelse på, om det er holdbart at fortsætte arbejdet, såsom vold eller mobning.
- Den voksende erkendelse af den betydning, som det psykosociale arbejdsmiljø har, og nødvendigheden af at håndtere psykosociale risici skal udmøntes i faktisk gennemførelse af forebyggende politikker, navnlig i lande, hvor få virksomheder har procedurer til håndtering af psykosociale risici. Praktisk vejledning kan spille en vigtig rolle i gennemførelsen af retlige krav, navnlig for mindre virksomheder.

- Social dialog på forskellige niveauer, fra EU-plan til den enkelte arbejdsplads, bidrager til at øge bevidstheden om psykosociale risici og til udviklingen af politikker og foranstaltninger på virksomhedsplan. Denne udvikling bør videreføres, navnlig i lande, hvor politikkerne fortsat er bagefter i udvikling.
- Foranstaltninger til forebyggelse af psykosociale risici gennemføres bedst på grundlag af den traditionelle ramme for risikostyring. Virksomhederne har mere succes med at forebygge psykosociale risici, hvis der allerede er indført et velfungerende arbejdsmiljøledelsessystem.
- Beslutningstagerne bør overveje, hvordan man kan øge kvindernes deltagelse på arbejdsmarkedet, samtidig med at arbejdsvilkårene opretholdes og forbedres generelt. En løsning på problemerne i relation til arbejdstid og karriereudvikling kan bidrage hertil.
- Jobusikkerhed har nogle negative følger for sundheden. Udvikling af holistiske politikker vedrørende beskæftigelse, karriereudvikling, socioøkonomisk støtte og omstrukturering kan bidrage til at håndtere årsagerne til og følgerne af jobusikkerhed.

Yderligere oplysninger

Dette resumé er et uddrag af rapporten »Psychosocial risks in Europe: Prevalence and strategies for prevention« (Psykosociale risici i Europa: Udbredelse og forebyggelsesstrategier), som findes på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2014/eu-member-states/working-conditions/psychosocial-risks-in-europe-prevalence-and-strategies-for-prevention> og på <https://www.osha.europa.eu/en/publications/reports/psychosocial-risks-eu-prevalence-strategies-prevention/view>. Den er tilgængelig på 25 sprog på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/executive-summary/2014/eu-member-states/working-conditions/psychosocial-risks-in-europe-prevalence-and-strategies-for-prevention-executive-summary> og på <https://www.osha.europa.eu/en/publications/reports/executive-summary-psychosocial-risks-in-europe-prevalence-and-strategies-for-prevention/view>

